

Psykologen och grav utvecklingsstörning

Hur kan vi bidra till sammanhang och
livskvalitet?

POMS 2011 10 13

Södertälje

Gunnel Winlund

Historik

- Från att vara samhällets icke bildbara barn till att växa upp i familjen
- Från vårdhem/ specialsjukhus till egen bostad i gruppbostad eller bostad med personlig assistans
- Från ingen skolgång till skola några timmar i veckan till skola som andra personer med utvecklingsstörning upp till 21 år
- Från passivt liv till daglig sysselsättning
- Från statens/landstingets ansvar till kommunernas ansvar?

Vad har psykologen betytt

- Kunskap - forskning- stiftelsen ala – MR- gruppen i Uppsala Förståelse av vad en grav utvecklingsstörning innebär
- På drivande när det gäller avveckling av specialsjukhus och vårdhem tillsammans med Karl Grunewald POMS
- Utveckling av omsorgens innehåll. Olika utvecklingsprojekt.
- Men idag.....?
- Hur ser livet ut och hur kan vi psykologer bidra till upplevelsen av sammanhang och livskvalitet?

Omvandlingstabell för begåvning enligt Kyles

Relationerna blir då följande:

A-B-C	A		B					C												
IÅ	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16				
IK	10		20		30		40		50		60		70		80		90		100	
WHO ICD 10 DSM IV	djup			svår		måttlig			lindrig			gränsfall		normalbegåvning						

Hur ser vi på personer med grav utvecklingsstörning?

Vad innebär

- Normalisering
 - Integrering
 - Delaktighet
 - Aktivitet
 - Medbestämmande
- när det gäller dem?**

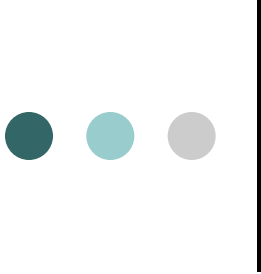
Livskvalitet

- Egen bostad, näringsrik mat, sköna kläder
- Växling mellan vila och aktivitet
- Få stimulans
- Kunna påverka sitt liv
- Ha överblick och kontroll
- Känna närhet, ömhet, förankring, tillhörighet
- Mötas med respekt och empati
- Få möjlighet att utvecklas
- Ha trevligt med andra

Vad är speciellt utredningsmässigt

- Motsvarar sensomotoriska perioden enligt Piaget
- Ofta flerfunktionshinder, syn, hörsel och rörelsehinder som försvårar bedömningen
- Saknar symbolspråk
- Standardiserade instrument saknas
- Systematisk kartläggning och observationer nödvändig
- Tillskapade situationer
- Kvalitativ bedömning

Vanliga områden föräldrar och personal vill ha hjälp med?

- Hjälpa individen att kommunicera bättre, ”prata mer”, uttrycka sina behov och känslor
- Öka motivationen att delta och lära sig mer
- Minska problembeteenden som självskadande beteenden, aggressiva beteenden, stereotypa beteenden eller passivitet
- Vilka krav som kan vara rimliga att ställa?
- Föräldrars rädsla för att barnet inte får ett utvecklande liv – ”bara omvårdnad” ”inte bara mysmadrassen?”

Problembeteenden

Självdestruktivitet, självstimulering, problembeteenden. Varför ser vi en hel del av detta?

Flykt, Kamp, förlamning/passivitet (Fight, Fight, Freeze) Hur kan det se ut hos personer med grav utvecklingsstörning

Känsla av Sammanhang

KASAM

- Antonovsky för fram tre viktiga begrepp för att få känsla av sammanhang
- 1. Begriplig
- 2. Hanterbar
- 3. Meningsfull

Begriplighet

Begripa vad som pågår i miljön

Uppleva inre och yttre stimuli som förnuftsmässigt gripbara, som information som är ordnad, sammanhängande, strukturerad och tydlig snarare än som brus – kaotisk, oordnad, slumpmässig, oväntad, oförklarlig.

Vilken hjälp får personer med grav utvecklingsstörning att ordna, strukturera, slippa uppleva happening hela dagen? Enda sättet att erbjuda en begriplig värld är att försöka förstå vad individen förstår. Vi måste försöka begripa vad individen begriper.

Viktiga begrepp

Objektkonstans

- Finns inte på A1 nivå
- Börjar utvecklas på A2 nivå
- Är god på A3 nivå

Vad innebär de olika förutsättningarna för individen och miljön?

Objektpermanens

- Finns inte på A1 nivå
- Börjar utvecklas på A2 nivå
- I slutet av A3 är den relativt god

Vad innebär de olika förutsättningarna för individen och miljön?

Minnesfunktioner

Känna igen minne

Finns hos alla

Procedurminne

Finns hos alla

Evokatitv minne /plocka fram minne

Utvecklas under slutet av A nivån.

Förutsätter objektpermanens

Hanterbarhet (coping)

Uppleva att kraven som ställs motsvarar inre resurser och att det finns resurser till förfogande, som kan vara till hjälp att möta de krav som ställs.

Då kan livet kännas hanterbart.

Motsvarar kraven de resurser individen har?
Vilka möjligheter har individen att påverka och kontrollera sin miljö? Vilka hjälpmedel kan öka förmågan något och hjälpa individen att vara delaktig och självbestämmande?

Den begåvning som finns ger ofta förutsättningen för vilka hjälpmedel som kan ge stöd.

Meningsfullhet

För att känna motivation måste man tycka att det är värt att möta de utmaningar man ställs inför. Då vill man delta och medverka, det blir meningsfullt att lära sig nytt och hantera de krav som finns i omgivningen.

Hur krävande eller kravlös är miljön runt individerna? Tas det hänsyn till intressen och åsikter när utmaningarna väljs? Utgår omgivningen från känslor och behov? Hur upplever de meningsfullhet?

Vilka utmaningar möter de? De gör inget för omgivningens skull. De utgår från det som är intressant, fyller deras behov eller bekräftar känslor.

En kartläggning av intresseområden är ofta nödvändig att göra.

Erfarenheter 1

- Det är relativt vanligt att inte tas hänsyn till individens begåvning och andra förutsättningar när insatser planeras och vid val av hjälpmedel eller frågor om kommunikation
- Det är vanligt att man överskattar begåvningen hos flerfunktionshindrade
- Det är mindre vanligt att man underskattar personerna men det förekommer
- Det är inte ovanligt att kunskapen om vad grav utvecklingsstörning innebär är knapphändig eller saknas hos närpersonal, enhetschefer men också experter
- Det är vanligt att kommunikationen från individen övertolkas

Erfarenheter 2

- Det är vanligt att omgivningen kräver toppfunktion av individen i alla situationer, något andra inte behöver visa.
- När individen har stöd av många olika personer är det svårare att automatisera olika handlingar vilket innebär ett slöseri av energin som individen har tillgång till.
- När insatserna hamnar på rätt nivå och med rätt motivation brukar personen snabbt ta till sig det som erbjuds
- Stereotypier, självdestruktivitet, aggressivitet samt skrik minskar ofta som en positiv effekt när personen får ett bra anpassat utbud

Vad vi psykologer kan göra

- Fortsatt forskning inom området
- Översätta teori till praktik till personalgrupper
- Sprida kunskap
- Utredda
- Utbilda
- Samarbeta med andra experter, närpersonal och anhöriga
- Ge stöd till anhöriga och närpersonal

Vår kunskap är viktig

- Utvecklingspsykologi
- Utredningsmetodik
- Helhetssyn
- Miljöns betydelse i utvecklingssammanhang
- och mycket mer
- Personer med grav utvecklingsstörning behöver oss och vår kunskap!